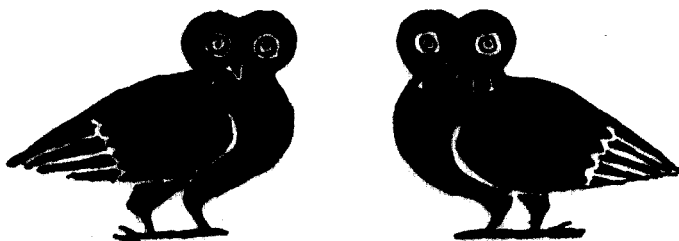

Δ/ΝΣΗ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ
ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Κοζάνη, αίθουσα Κοθεντάρειου
8 - 10 Σεπτεμβρίου 1986

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1987

ΝΕΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΩΣΤΑΣ ΝΤΙΝΑΣ, Φιλολόγος Μεταλυκειακού Κοζάνης, Διδάκτορας της Γλωσσολογίας

Γλωσσολογία δε σημαίνει γλωσσικό ζήτημα. Κύριος στόχος του γλωσσολόγου είναι η μελέτη της γλωσσικής επικοινωνίας του ανθρώπου και όχι η λύση των προβλημάτων που σχετίζονται με οποιαδήποτε αντιδικία " δημοτικής - καθαρεύουσας ". Αυτή η απλή και θεμελιώδης διαπίστωση εξηγεί γιατί η Γλωσσολογία στην Ελλάδα δεν έφτασε νωρίτερα στους προβληματισμούς της γλωσσικής επιστήμης : οι γλωσσολόγοι μας - κυρίως οι παλιότεροι - δεν ανασχολήθηκαν τόσο με τη δουή της ελληνικής γλώσσας, με τους νόμους λειτουργίας της, με τα προβλήματα της επιστημονικής της ανάλυσης, με τα ζητήματα της γλωσσικής επικοινωνίας' αναλώθηκαν αποκλειστικά σχεδόν στη μελέτη της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας σε σχέση συνήθως με τη γνωστή διαμάχη καθαρεύουσας - δημοτικής. Έτσι η γλωσσική διδασκαλία της μητρικής γλώσσας στα σχολεία μας έμεινε στο περιθώριο. Κι αυτό γιατί είτε διδασκόταν μια νεκρή γλώσσα (Η Αρχαία Ελληνική) είτε μια τεχνητή (η καθαρεύουσα). Ακόμα κι όταν, σε κάποια φωτεινά διαλείμματα των γλωσσικών μεταρρυθμίσεων, έγινε προσπάθεια να διδαχτεί η μητρική γλώσσα στα ελληνόπουλα, αυτή δεν υπήρξε επιτυχής. Αιτία αυτής της αποτυχίας στάθηκε η χρησιμοποίηση της μεθοδικής και της διδακτικής των νεκρών γλωσσών (Αρχαία Ελληνικά και Λατινικά) που ήταν άλλωστε η μόνη προσίτη στον Έλληνα δάσκαλο. Και όλα αυτά τη στιγμή που στον υπόλοιπο κόσμο συντελούνταν πραγματική γλωσσολογική κοσμογονία. Μόλις τώρα αρχίζουν να μπαίνουν στη σχολική πρακτική κάποια στοιχεία αυτής της νεότερης γλωσσολογικής επανάστασης.

Το πρώτο ενδιαφέρον για τη γλώσσα εκδηλώνεται στην Ελλάδα τον 5ο. π.χ. αιώνα ως μέρος της φιλοσοφίας. Στις πρώτες δεκαετίες του 19. αιώνα αρχίζει μια νέα περίοδος για τη Γλωσσολογία με την ανακάλυψη της συγκριτικής, της αρχαίας ινδικής, και τη διαπίστωση ότι συγγενεύει με τις γνωστές ως τότε κλασικές γλώσσες (Αρχαία Ελληνικά κ' Λατινικά). Τότε θεμελιώνεται η συγκριτική και λίγο αργότερα η ιστορικο-συγκριτική γλωσσολογία που ρίχνουν το βάρος τους στην έρευνα των μεθόδων της γλώσσας στην ιστορική της πορεία. Αυτό στην πράξη σήμαινε πως η γλωσσολογική κατάρτιση παρέιχε στον Έλληνα - συγκεκριμένα - φιλόλογο ορισμένα θεωρητικά και μεθοδολογικά εφόδια για θέματα ιστορίας της ελληνικής γλώσσας και της ιστορικής της κοινοτικής.

Επίσης τον βοηθούσε να ανάγεται στην αρχική μορφή των λέξεων και των τύπων, να κάνει δηλ. ετυμολογία. Αυτά ήταν γενικά τα όρια της παλαιότερης Γλωσσολογίας, η οποία μάλιστα για πολλούς λόγους ήταν προσανατολισμένη αποκλειστικά σχεδόν προς την αρχαία γλώσσα και την αρχαία φιλολογία.

Στις πρώτες όμως δεκαετίες του αιώνα μας η Γλωσσολογία με ηγέτη τον ελβετό γλωσσολόγο FERDINAND DE SAUSSURE αναθεωρεί και διευρύνει τη στάση της απέναντι στη γλώσσα. Επηρεασμένη από τις ανησυχίες και τους κοινωνιολογικούς προβληματισμούς της εποχής δίνει άλλη κατεύθυνση στη γλωσσική έρευνα. Επιμένει στον κοινωνικό χαρακτήρα της γλώσσας ως λόγου (LANGUE), ως ενός συμβατικού δηλ. συστήματος επικοινωνίας των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας. Τονίζει επίσης την ανάγκη να μελετηθεί η γλώσσα ως κατάσταση, ως κοινωνικό παράγωγο συνδεδεμένο με ορισμένο χρόνο, δηλ. ως συγχρονία δίνοντας έτσι προτεραιότητα στην ομιλούμενη γλώσσα και στρέφοντας το ενδιαφέρον της προς τις παραμελημένες ως τότε ζωντανές γλώσσες. Έτσι το κέντρο βάρους της Γλωσσολογίας μετατίθεται στο χώρο των κοινωνικών επιστημών.

Αυτές τις θεμελιώδεις αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται η σύγχρονη Γλωσσολογία θα σκιαγραφήσουμε στη συνέχεια τονίζοντας τη σκοπιμότητα εφαρμογής τους στην ελληνική εκπαίδευση.

Η πρώτη βασική διάκριση, που την υπαινιχθήκαμε παραπάνω, είναι η διάκριση των δύο πλευρών της γλώσσας (LANGAGE): η μία, η εσωτερική και αφανής πλευρά της γλώσσας είναι ο λόγος (LANGUE) η άλλη, η εξωτερική και εμφανής, είναι η ομιλία (PAROLE). Ο λόγος ως σύστημα, ως συγκεκριμένος μηχανισμός επικοινωνίας είναι κοινός για όλα τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας, με την έννοια ότι αντιπροσωπεύει αφαιρετικά το σύστημα επικοινωνίας, τον κώδικα που καλύπτει συμβατικά τις επικοινωνιακές ανάγκες όλων των μελών της κοινότητας στις μεταξύ τους σχέσεις. Η ομιλία από την άλλη είναι η πραγμάτωση αυτού του κώδικα, που γίνεται από τον καθένα μας. Ως ατομική δε εκδήλωση χαρακτηρίζει όσο τίποτα άλλο την προσωπικότητα του ατόμου. Η ομιλία μας επομένως είναι μια ατομικά κυμαινόμενη έκφραση του κοινού λόγου, η οποία επηρεάζεται και από τις επικοινωνιακές μας ανάγκες και τις γενικότερες εξωγλωσσικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματώνεται η επικοινωνία μας. Θα μπορούσαμε να πούμε απλά ότι ο λόγος είναι το μουσικό κομμάτι, η παρτιτούρα η ομιλία, οι διαφορετικές προσωπικές εκτελέσεις αυτού του μουσικού κομματιού.

Οι παραπάνω διασαφήσεις έχουν άμεση σχέση με τους στόχους της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας στο σχολείο. Όταν το παιδί έρχεται στο σχολείο ξέρει κατά κάποιο τρόπο φυσικό και πολλές φορές σε βαθμό επαρκή τη μητρική του γλώσσα τη μαθαίνει ζώντας στο συγκεκριμένο οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Γι αυτό μερικοί - και όχι εντελώς αστήρικτα - αμφισβητούν τη σκοπιμότητα της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας στο σχολείο. Σ' αυτούς απαντούμε ότι στο σχολείο δε θα διδάξουμε πια στο παιδί την παραδειγματική κλίση ουσιαστικών όπως : τραπέζι, δέντρο, γιαγιά, παιχνίδι κλπ. Το παιδί χρησιμοποιεί στην ομιλία του τα ουσιαστικά

αυτά και δε δυσκολεύεται καθόλου να σχηματίζει τις πτώσεις τους. Ο δάσκαλος καλείται να διδάξει το λόγο, το αφηρημένο δηλ. σύστημα των σχέσεων των γλωσσικών στοιχείων. Κι ο μαθητής καλείται όχι να μάθει (ο όρος : μάθηση χρησιμοποιείται για τις ξένες ή τις μη οικουμένες από το μαθητή γλώσσες), αλλά να κατακτήσει τη μητρική του γλώσσα. Πιο συγκεκριμένα : όταν έρχεται το παιδί στο σχολείο χρησιμοποιεί αυτό που ονομάζουμε περιορισμένο γλωσσικό κώδικα (RESTRICTED CODE) : μεταχειρίζεται μικρές και μισοτελειωμένες φράσεις, παρατάσσει κύριες προτάσεις, κατανοεί και χρησιμοποιεί ένα λεξιλόγιο πρώτης ανάγκης και κάποιες έννοιες του άμεσου περιβάλλοντος. Στο σχολείο κατακτά τον καλλιεργημένο γλωσσικό κώδικα (ELABORATED CODE) : μαθαίνει να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο από την περιοχή των αφηρημένων εννοιών και της επιστημονικής σκέψης και να χειρίζεται πιο περίπλοκες γλωσσικές δομές (φρασσιολογία πυκνή, υποταγμένη σύνταξη κλπ.). Στόχος τελικά της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να οδηγήσει το μαθητή στη συνειδητή γνώση των μηχανισμών που διέπουν τη μητρική του γλώσσα, με τελικό σκοπό να καλλιεργήσει και να αυξήσει την ικανότητά του να τη χρησιμοποιεί δημιουργικά σε κάθε ανάγκη επικοινωνίας.

Μια δεύτερη βασική καινοτομία της νεότερης γλωσσολογίας είναι ότι έδωσε προτεραιότητα στην οικουμένη γλώσσα έναντι της γραπτής. Η παραδοσιακή γλωσσολογία είχε την τάση να θεωρεί ότι η οικουμένη γλώσσα είναι κατώτερη και ως κάποιο βαθμό εξαρτώμενη από την πρότυπη γραφόμενη γλώσσα, τη νόρμα. Αξίζει εδώ να θυμίσουμε ότι ο όρος : γραμματική δηλώνει την " τέχνην του γράφειν." Μια ματιά στην ιστορία άλλωστε βεβαιώνει την αλήθεια του πράγματος. Οι αλεξανδρινοί φιλόλογοι ξεκινώντας από το θαυμασμό τους για τη γραφόμενη αττική διάλεκτο του 5ου π.χ. αιώνα, που τη θεωρούσαν " καθαρή " και " σωστή ", προσπάθησαν να καθορίσουν τους κανόνες της και να τη " διασωσουν " από τους " αμαθείς " και " αγράμματους " συγχρόνους τους. Έτσι όμως δημιούργησαν το πρώτο γλωσσικό ζήτημα : τον αττικισμό. Σε πέρισμα της φυσιολογικής εξέλιξης της ελληνικής, όπως και κάθε γλώσσας, αυτοί θέλησαν να την κρατήσουν ακίνητη και ανεξέλικτη, με αποτέλεσμα να δημιουργήσουν διάσταση προφορικής και γραπτής ομιλίας. Την αντίληψη αυτή τη ζήσαμε όλοι μας - και τη ζούμε ακόμα δυστυχώς - στη σχολική πράξη. " Δεν πρέπει - λέει - να γράφουμε όπως μιλάμε, αλλά κάπως πιο επίσημα ", δηλ. ψεύτικα; Μάταια άλλωστε θα ψάξει να βρεί κανείς στη φιλοσοφία, αλλά και στην πρακτική των παραδοσιακών εγχειρίδιων της γλωσσικής διδασκαλίας ασκήσεις προφορικού λόγου. Το αποτέλεσμα είναι σε όλους μας γνωστό : οι νεοέλληνες δυσκολεύομαστε ιδιαίτερα, όταν πρόκειται να εκφραστούμε προφορικά.

Σε αντίθεση με την παραπάνω άποψη η νεότερη γλωσσολογία υποστηρίζει ότι η προφορική ομιλία έχει προτεραιότητα σε σχέση με τη γραπτή για τους παρακάτω λόγους : Η γραφή επινοήθηκε πριν 6 ως 7 το πολύ χιλιάδες χρόνια, ενώ η προφορική ομιλία ανάγεται στις αρχές της ανθρώπινης κοινωνίας. Σήμερα υπάρχουν άλλωστε εκατοντάδες γλώσσες που δε χρησιμοποιούν κάποιο σύστημα γραφής χωρίς αυτό να αποτελέσει εμπόδιο για τη γλωσσική επικοινωνία των ανθρώπων που τις χρησιμοποιούν.

Ακόμα όλα τα συστήματα γραφής βασίζονται στην προφορική ομιλία την οποία προσπαθούν να αποδώσουν, χωρίς ποτέ να το καταφέρνουν απόλυτα. Τέλος τα συστήματα γραφής σε όλη την Ιστορία αποδείχτηκαν συντηρητικά ενώ η φωνητική μορφή των λέξεων αλλάζει, η " ορθογραφία " δεν ακολουθεί αυτή τη φωνητική εξέλιξη. Έτσι εξηγείται η ιστορική ορθογραφία της ελληνικής και άλλων γλωσσών όπως η αγγλική, η γαλλική και άλλες.

Όλα αυτά δείχνουν ότι η προφορική ομιλία είναι για όλους γενική και φυσική δευτερεύουσα και συμβατική είναι η γραπτή της μορφή. Γι αυτό κατά την νεότερη γλωσσολογία το προβάδισμα στη διδασκαλία ανήκει στην προφορική ομιλία, παρόλο που η περιγραφή της γραπτής βολεύει πιο πολύ, γιατί με τους συμβατικούς και παγιωποιημένους κανόνες της καθιερώνει κάποιους σταθερούς τύπους και περιορίζει την εξατομίκευση της ομιλίας. Για τη διδασκαλία αυτή προτιμώνται ως παραδείγματα δημοτικού προφορικού λόγου πρότυπα ομιλίας που από τη φύση τους βρίσκονται πιο κοντά στην προφορική μορφή του λόγου. Ακόμα η γλωσσική διδασκαλία διατηρεί την πολυτυπία και παραλληλία τύπων της προφορικής ιδίως ομιλίας σε γλώσσες όπως η δική μας. Έτσι η πολυτυπία των ζωντανών χρήσεων όπως : κόβουμε και κόβομε, μιλάω και μιλώ, τραγουδούσα και τραγουδάγα δεν καταδικάζεται στην τεχνητή μονοτυπία: μόνο κόβουμε, μόνο μιλώ, μόνο τραγουδούσα. Μια τέτοια μονοτυπία, με παράλληλη απόρριψη του άλλου ή των άλλων τύπων, προκαλεί γλωσσική σύγχυση και ανασφάλεια στο μαθητή καθώς διαπιστώνει ότι οι γλωσσικές του εμπειρίες από το στενό ή ευρύτερο περιβάλλον του συγκρούονται ή απορρίπτονται από τον διδάσκοντα και τα επίσημα διδακτικά βιβλία. Η υιοθέτηση ή η απόρριψη αυτού ή εκείνου του τύπου γίνεται μετά από κατάλληλη επιστημονική έρευνα και σε καμιά περίπτωση με κριτήριο το γλωσσικό αίσθημα ή τις γλωσσικές αντιλήψεις του συντάκτη της σχολικής γραμματικής. Σε καμιά περίπτωση πάντως η ζωντανία και η ποικιλία της προφορικής ομιλίας δε θυσιάζεται στο όνομα οποιασδήποτε " κοινής ". Έτσι οι διαλεκτικοί - συνήθως - τύποι δεν εξοβελίζονται από τη σχολική γραμματική, αλλά διδάσκονται παράλληλα με τους τύπους της κοινής. Με τον τρόπο αυτό η γλωσσική διδασκαλία εγκαταλείπει τον καθαρά ρυθμιστικό της χαρακτήρα και γίνεται και λίγο περιγραφική.

Μια από τις πιο σπουδαίες τέλος διακρίσεις που επισήμανε η νεότερη γλωσσολογία είναι η διάκριση μεταξύ συγχρονικής και διαχρονικής περιγραφής της γλώσσας. Τη γλώσσα μπορούμε να την πλησιάσουμε με δύο τρόπους : Από τη μια με τη μορφή που εμφανίζει στο συγκεκριμένο χώρο που μας ενδιαφέρει να τη μελετήσουμε, δηλ. στη συγκεκριμένη συγχρονία της· από την άλλη στην πορεία της εξέλιξης μέσα στο χρόνο, στις διαδοχικές της φάσεις από κάποια χρονική περίοδο σε κάποια άλλη, δηλ. ως διαχρονία.

Πρόκειται για δυο σαφώς διαφορετικές θεωρήσεις της γλώσσας. Στη συγχρονική της προσέλαση η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως κατάσταση, ενώ στη διαχρονική της θεώρηση ως μεταβολή ή διαδοχή. Στη συγχρονική μελέτη εκείνο που ενδιαφέρει είναι η γλώσσα ως σύστημα, τα στοιχεία και ο μηχανισμός λειτουργίας αυτού του συστήματος. Με άλλα λόγια ενδιαφέρει το είναι της γλώσσας. Στη διαχρονική θεωρείται, εξετάζεται το γίνεσθαι της γλώσσας, οι διαδοχικές φάσεις της εξέλιξης της μέσα στο χρόνο. 'Εξ εσποχολούν τα στοιχεία που άλλαξαν ή διατηρήθηκαν ^{με την} παροδο του χρόνου και οι λόγοι που οδήγησαν σ' αυτήν ή εκείνη τη μεταβολή ή τη διατήρησή τους· πως έγινε το πέρασμα από τη μια συστηματική μορφή σε μια άλλη.

Αυτή τη διαφωτιστική, σαφώς διακεκριμένη μεθοδολογική χρήση των δύο θεωρήσεων αγνοεί η παραδοσιακή γραμματική με αποτέλεσμα να συγχέει τη συγχρονία με τη διαχρονία και να κάνει σοβαρές παρανοήσεις. Αναφέρουμε ενδεικτικά :

Σε καλύτερες νεοελληνικές γραμματικές τα σύμφωνα : φ, θ, χ, χαρακτηρίζονται ως δασέα. Η αλήθεια είναι ότι τα γράμματα αυτά διαχρονικά δήλωσαν τα δασέα σύμφωνα της αρχαίας ελληνικής, συγχρονικά όμως δηλώνουν τα εξακολουθητικά άηχα τριβόμενα της νέας ελληνικής, η οποία άλλωστε δεν έχει δασέα σύμφωνα.

Άλλο ένα παράδειγμα : Στις παραδοσιακές γραμματικές δηλώνεται ότι το ε- της ρηματικής αύξησης στον παρατατικό και τον αόριστο δηλώνει τον παρελθοντικό χρόνο. Κι εδώ συγχέονται ένα διαχρονικό και ένα συγχρονικό φαινόμενο : διαχρονικά το ε- δήλωσε πραγματικά τον παρελθοντικό χρόνο. Συγχρονικά όμως το ε- απλώς στηρίζει τον τόνο στην τρίτη από το τέλος συλλαβή, όταν το ρήμα είναι διασύλλαβο. Έτσι έχουμε : έστειλα, -ες, -ε, -αν, ενώ στείλαμε, στείλατε, στείλανε. Ακόμη κανείς δεν αμφισβητεί ότι τα : τραγουδούσα και κληρονόμησα δηλώνουν παρελθοντικό χρόνο, αν και τους λείπει η αύξηση."

Μια συγχρονική γραμματική αποτυπώνει την πραγματική λειτουργία του συστήματος της γλώσσας προβάλλοντας όσο γίνεται πιο οικονομικά και ανάγλυφα τις σχέσεις που χαρακτηρίζουν το σύστημα και ανακαλύπτοντας τις κεντρικές γραμματικές του δομές.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τη διδασκαλία του ονόματος της νέας ελληνικής. Η παραδοσιακή γραμματική περιγράφει το όνομα με βάση το γένος. Έτσι τα ουσιαστικά : ταμίας, θάλασσα, πράγμα διακρίνονται μεταξύ τους στην κλίση ως αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο αντίστοιχα. Με βάση πάλι το γένος το : άγγελος σχετίζεται με το : ταμίας, και το : μέλος με το : θάλασσα.

Όπως δείχνει όμως το παράδειγμα κλίσης τα : ταμίας και άγγελος από τη μια και τα : θάλασσα και μέθοδος από την άλλη δεν έχουν καμιά μορφολογική δομική σχέση :

αρσενικά

1. άγγελος	1. ταμίας
2. αγγέλου	2. ταμία
3. άγγελο	
1. άγγελοι	1. ταμίες
2. αγγέλων	2. ταμιών
3. αγγέλους	

θηλυκά

1. θάλασσα	1. μέθοδος
2. θάλασσας	2. μεθόδου
	3. μέθοδο
1. θάλασσες	2. μέθοδοι
2. θαλασσών	2. μεθόδων
	3. μεθόδους

Η νεότερη γραμματική προτείνει μια νέα περιγραφή του ονόματος της νέας ελληνικής με βάση την πτώση. Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό τα ονόματα διακρίνονται σ'αυτά που έχουν δύο διαφορετικές πτώσεις σε κάθε αριθμό (ως τα ονομάσουμε δίπτωτα ή δικατάληκτα και σ'αυτά που έχουν τρεις διαφορετικές πτώσεις σε κάθε αριθμό (τρίπτωτα ή τρικατάληκτα). Τα παραπάνω ουσιαστικά κατατάσσονται τώρα ως εξής :

δίπτωτα

1. ταμίας θάλασσα	πράγμα
2. ταμία θάλασσας	πράγματος
1. ταμίες θάλασσες	← πράγματα
2. ταμιών θαλασσών	πραγμάτων

τρίπτωτα

1. άγγελος	μέθοδος
2. αγγέλου	μεθόδου
3. άγγελο	μέθοδο
1. άγγελοι	μέθοδοι
2. αγγέλων	μεθόδων
3. αγγέλους	μεθόδους

Αν διδάξουμε έτσι το όνομα, προβάλλουμε την κανονικότητα, την απλότητα και τη συμμετρία που χαρακτηρίζει το νεοελληνικό όνομα κι ο μαθητής αντιλαμβάνεται πολύ εύκολα την κλίση του ονόματος και την " λογική " που διέπει τη δομή του. Αυτή η περιγραφή και ουσιοκρατοποίηση του ονόματος είναι οικονομικότερη από την άλλη που έχει ως βάση το γένος. Επιτρέπει ακόμα να διδαχθούν και να κατακτηθούν ευκολότερα οι κανονικότητες της δομής του ονόματος. Εξάλλου αυτού του είδους η θεώρηση του ονόματος επιβάλλεται από τη συγχρονική πραγματικότητα της νέας ελληνικής. Η κατηγοριοποίηση με βάση το γένος ανταποκρίνεται σε μια διαχρονική θεώρηση του ονόματος της ελληνικής.

Στη στιγμή αυτή σ'όλον του επιστημονικά προοδευμένο κόσμο η Γλωσσολογία έχει αναπόσπαστα συνδεθεί με τη διδασκαλία τόσο της μητρικής όσο και των ξένων γλωσσών.

Στον τόπο μας άρχισε ήδη ανάλογη προσπάθεια που πρέπει να ενθαρρυνθεί και να διευρυνθεί. Για το λόγο αυτό απαιτείται από τη μια προετοιμασία και ενημέρωση των διδασκόντων και από την άλλη γλωσσικά εγχειρίδια και βοηθήματα γλωσσολογικά διαρθρωμένα και ενημερωμένα. Σύντομα θα υπάρξει όλο και μεγαλύτερη ανάγκη για " γλωσσολογικότερη " διδασκαλία της γλώσσας. Επομένως για το σημερινό και οπωσδήποτε για τον αυριανό φιλόλογο " άγνοια Γλωσσολογίας δεν επιτρέπεται ".

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μπαμπινιώτης Γ., Θεωρητική Γλωσσολογία, Αθήνα 1980
 Μπαμπινιώτης Γ., " Γλωσσολογία και Διδασκαλία της Γλώσσας ",
 Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων, Σεπτέμβριο 5,
 Αθήνα 1985.
 Τομπαΐδης Δ., Διδασκαλία Νεοελληνικής Γλώσσας, Αθήνα 1984.
 Τομπαΐδης Δ., Γλωσσολογία, Αθήνα 1985.